

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

TÜRKİYE

ALTI İLDE YAPILAN KAMUOYU ARAŞTIRMASI SONUÇLARI

Haziran 2006

KADIN VE KIZ ÇOCUKLARININ İNSAN HAKLARININ KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ORTAK PROGRAMI

Önsöz

Birleşmiş Milletler Ortak Programının uygulandığı altı şehirde kadınlarının durumunu, ihtiyaçlarını ve taleplerini belirlemek üzere yapılan kamuoyu araştırmasının sonuçlarını sizlerle paylaşmaktan memnuniyet duyuyorum.

Birleşmiş Milletler Türkiye Temsilciliği kadınların ve kız çocuklarının haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin taahhüde derinden bağlılığımı sürdürmektedir.

Bu bağlamda, BM Ortak Programı -ki kamuoyu araştırmaları bu program kapsamında yapılmıştır- Türkiye’de kadınların ve kız çocuklarının haklarının korunması ve geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşan ilk ve tek en kapsamlı kalkınma projesidir. Program, geniş bir yelpazeye yayılan yerli ve yabancı ortakların desteği sayesinde hayata geçirilebilmiştir.

Kamuoyu araştırmalarının sonuçları, son yıllarda Türkiye’de yasal düzenlemeler çerçevesinde atılan olumlu adımlara rağmen kadınların ve kız çocuklarının hakları üzerinde durulmasının neden hala büyük önem taşıdığını açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin, araştırma sonuçlarına göre bir çok erkek kamusal alanda kadın erkek eşitliğini kabul ederken, bir kocanın karısını aldatmasını veya bazı durumlarda kadınlara şiddet uygulanmasını açıkça hoş karşılayabilmektedir. Diğer bir taraftan ise artan sayıda kadın erkeklerle eşit değere sahip olarak yaşamayı kabul ve talep etmekte, hem özel alanda hem kamusal alanda karar verme mekanizmaları içinde daha etkin bir rol oynamayı istemektedir. Kadınlar genel olarak kendilerine sağlanabilecek hizmetlerden haberdar değillerdir ve siyaset ve istihdama katılabilmek amacıyla edinilmesi gerekebilecek becerileri elde etme imkanından mahrumdurlar.

BM Ortak Programı şehirlere bu zorlukları aşabilmeleri amacıyla stratejik programlar ve eylem planları geliştirmeleri konusunda yardımcı olmaktadır. BM Ortak Programı, ülkenin çeşitli bölgelerinde yer alan altı şehirde siyasi karar mekanizmalarıyla kadınlar arasında diyalog oluşturulmasını amaçlayan siyasi içerikli bir programdır. Bu program sayesinde siyasetçiler ve üst düzey yöneticiler seçmenlerin yüzde ellisine ulaşabilecek ve yerel yönetimlerin bu yüzde ellilik bölümün haklarının geliştirilmesi ve korunması yönünde ellerinden geleni yapmaları garanti altına alınabilecektir.

Raporda yer alan araştırma sonuçları çalışmalarımızı başlatabileceğimiz önemli bir mihenk taşı oluşturmaktadır. BM Ortak Programının tamamlanması ile birlikte yürütülmekte olduğu altı ilde kadınların ve kız çocuklarının hakları konusunda bilincin artmış olduğunu, bu haklara daha fazla saygı gösterildiğini ve söz konusu hakların daha etkin bir şekilde hayata geçiriliyor olduğunu görmeyi arzuluyoruz. Dahası, bu şehirlerin Türkiye’de tüm vatandaşlar için daha iyi bir gelecek sağlanabilmesi amacıyla kadınlar ve kız çocuklarına öncelik verilmesinin savunucuları ve en güzel örnekleri olmalarını ümit ediyoruz.

Anne-Birgitte Albrechtsen

BM Nüfus Fonu Temsilcisi

BM Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu Eşbaşkanı

Sunuş

Kadının insan haklarının geliştirilmesi için yapılacak programa esas olmak üzere yapılan araştırmanın sonuçlarının değerlendirilmesini sunuyoruz. Bildiğiniz gibi soruların ve örneklemin oluşturulması, araştırmanın uygulanmasında ve verilerin temel bilgisayar analizinde ekibimiz yer almamıştır. Bizim değerlendirmemiz BM ve ANAR tarafından oluşturulup uygulanan sorular üzerinden yapılmıştır.

Araştırma Raporu üç temel bölümden oluşmaktadır. Birinci kısımda her il için ayrı ayrı bir değerlendirme yapılmıştır. İkinci kısımda karşılaştırmalı sonuçlar ve temel değerlendirmeler yer almaktadır. Üçüncü olarak bu araştırmalarının sonuçlarından çıkararak getirilen uygulama önerileri söz konusudur.

Raporun ikinci ve üçüncü kısmı, her il için olan raporu tamamlayıcı şekilde düşünülmüştür. Herhangi bir ildeki paydaşlar, kendi illerinin raporunu okuduktan sonra kendi illerini karşılaştırmalı olarak görebilecek ve ortak önerileri öğreneceklerdir. Bu nedenle il raporları bağımsız olarak hazırlanmıştır ama resmin bütünü ancak bu ikinci ve üçüncü kısımla birlikte anlaşılanacak şekilde yazılmıştır.

Raporlar yazılırken içerikler mümkün olduğu kadar programın esas temalarıyla ilişkilendirilerek oluşturulmuştur. Bu çerçevede kapsamlı olmakla birlikte, hedefe yönelik olmaya dikkat edilmiştir.

Prof. Dr. Ayşe Güneş AYATA
Yrd. Doç. Dr. Aykan ERDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Ayça ERGUN ÖZBOLAT

Karşılaştırmalı İl Sonuçları

Kadınların İnsan hakları

Kadınların insan hakları Türkiye’de Anayasa ve kanunlarla güvence altına alınmıştır. Kadınların erkeklerle eşit vatandaş olduklarını belirten yasalar hakkında bilgi sahibi olanlar bütün iller dikkate alındığında % 80’in üzerinde bir oran oluşturmaktadır. Diğer yandan bilgi sahibi olmadığını belirten kadınlar bakımından illerimiz iki ana grupta toplamak mümkündür. Birinci grupta Şanlıurfa (%16.2), Van (%14) ve Kars

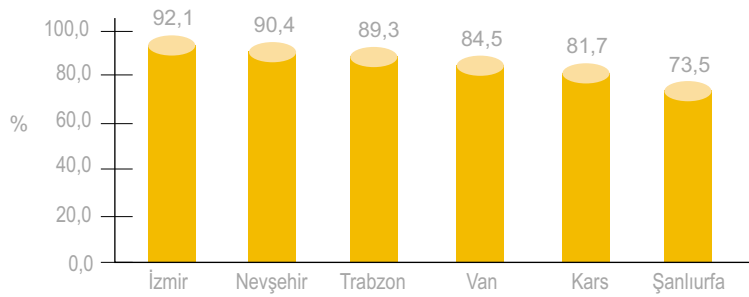
(%13.2), ikinci grupta ise İzmir (%5), Trabzon (%6.3) ve Nevşehir (%7.8) yer almaktadır. İki grup il arasındaki bu ayrım hukuki platformda kadınların insan haklarına ilişkin eşit miras hakkı, eşit ücret gibi diğer alanlarda da karşımıza çıkmaktadır.

Şanlıurfa dışında bütün illerde, kadınlar %90 oranında Türkiye’de kadın hakları sorunu olduğunu belirtmekte, ve yine kadınlar aynı yüksek orana ulaşacak düzeyde bu sorunların çözülmesi için politikalar geliştirilerek kadın erkek eşitliğinin sağlanmasını talep etmektedir.

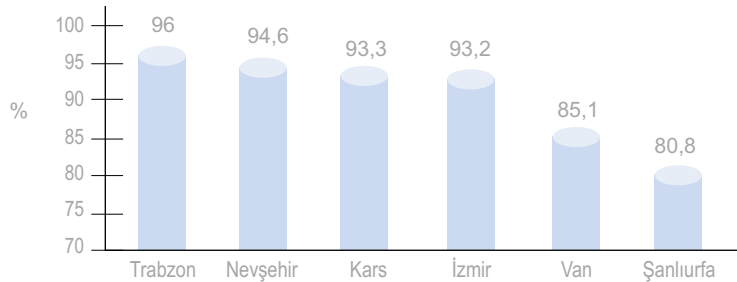

BU BÖLÜMDE PROJENİN GENEL AMAÇLARI DA GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULARAK İLLERDEN GELEN SONUÇLAR KARŞILAŞTIRILMAKTADIR.

Anayasadaki kadın-erkek eşitliği hakkında bilgi sahibi olan kadınlar (%)

Anayasadaki kadın-erkek eşitliği hakkında bilgi sahibi olan erkekler (%)

Şanlıurfa’da kadınlar eşitlik talep etmekte ve sorunlarını gidermekte diğer illere göre geride kalmaktadır. Bu noktada Şanlıurfa’daki örneklemde kadınların %38,4’ünün okur-yazar olmadığını belirtmeliyiz.

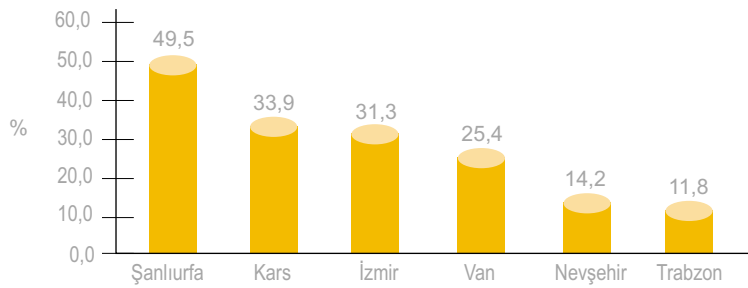
Birinci grupta yer alan illere ilişkin araştırma verilerini incelediğimizde Şanlıurfa, Van ve Kars’ın okur yazarlık düzeyi ve ilköğretim oranı bakımından en düşük değerlere sahip iller olduğunu görmekteyiz. Gerek dil engeli gerekse okur yazar olmama ve düşük eğitim düzeyi

kadınların haklarını öğrenmek konusunda ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Burada kadınlar, fakat onlardan daha fazla oranda da erkekler için doğru olan bir olguya da dikkat çekmek isteriz. Genelde eşitlikçi görünen kavrayış ve eğilimler aile ve kişisel hayata yaklaştıkça daha az eşitlikçi olabilmektedir. Yani kadın-erkek eşitliğine ait değerler kamusal bir doğru olarak bilinse bile bizzat kendi ailelerine yaklaştıkça değişmekte, geleneksel yargılara ve değerlere dönüşmektedir.

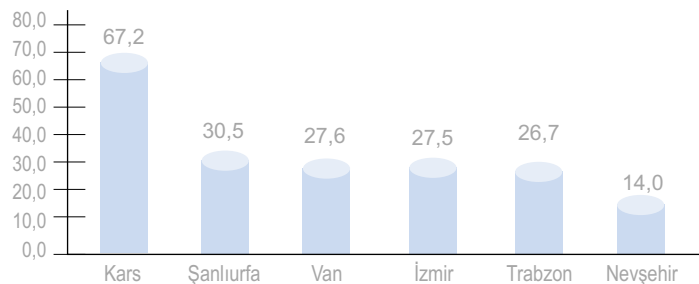
ERKEKLER, KAMUSAL EŞİTLİK SÖYLEMİNİ KABUL ETMEKLE BİRLİKTE ÖZEL YAŞAMDA EŞİTLİKÇİ DEĞERLERİ DAHA AZ SAVUNMAKTADIRLAR.

“Erkek, eşini aldatırsa, hoş karşılanabilir” diyen kadınlar (%)

“Erkek, eşini aldatırsa, hoş karşılanabilir” diyen erkekler (%)

Şiddet ve Şiddetten Korunma

Bu bölümde şiddet konusu iki ana başlık altında incelenmektedir; ülkemizde yaygın ama oldukça yöre temelli bir sorun olarak karşımıza çıkan töre cinayetleri ile gündelik yaşamda ve ailede şiddet.

Şanlıurfa örneğinde yer alanlar dışındaki tüm kadınlar töre cinayetlerini % 90'ı geçen oranlarda insanlık suçu olarak nitelemişlerdir. Buna karşılık Şanlıurfa'da erkeklerin % 61'i ve kadınların ancak % 73'ü bu değerlendirmeye katılmıştır. Töre cinayetlerinin yaygın olduğu bu yörede, töre cinayetlerini insanlık suçu olarak niteleyen kişilerin oranı düşüktür. Bu iki olgu arasındaki

bağlantı dikkat çekicidir. Daha da çarpıcı olanı Şanlıurfa'da kadınların %26,8 ve erkeklerin % 30,5'inin törenin gereği olan cezayı onaylamalarıdır. Bu ölçüde yüksek olmamakla birlikte Van ilinde onaylama oranları kadınlar arasında %13,5 ve erkekler arasında %23,1'e kadar ulaşmaktadır.

Diğer yandan Şanlıurfa'da erkeklerin %41,3 ve kadınların %32,5'i kendi ailesi konusunda fikir beyan etmemektedir (Van'da bu oranlar sırasıyla %22,4 ve %16'dır): söz konusu kesim töre cinayetinin kamusal anlamda bir suç olduğunu

GEREK KADINLAR GEREKSE DE ERKEKLER TÖRE CİNAYETLERİNİN BİR İNSANLIK SUÇU OLDUĞU DÜŞÜNÇESİNE KATILMAKTADIRLAR. ANCAK ERKEKLERİN (%17,4) KADINLARA (YÜZDE 8,5) ORANLA TÖRE CİNAYETLERİNİ DAHA FAZLA ONAYLADIKLARINI BELİRTMEK GEREKLİDİR.

bildiğini söylemesine karşın kendi ailesinden bir kişinin töreyi çiğnemesi durumunda nasıl cezalandırılması gerektiği sorulduğunda susmakta, açık bir yanıt vermemektedir. Araştırma ortaya koymuştur ki ülkemizde oldukça yaygın bir kesim aile namusu kavramına büyük önem vermektedir. Bununla birlikte, diğer illerde ve özellikle kadınlar arasında mağdur olana yardım etme oldukça yaygındır. Buna paralel olarak erkekler arasında ilişkiyi kesmekle birlikte töresel ceza yoluna gitmeme eğilimi güç kazanmaktadır.

İkinci olarak şiddetin aile içinde ve gündelik yaşamda yaygın bir biçimde görüldüğünü vurgulayabiliriz. Hangi tür davranışların şiddet olarak algılandığı iller arasında önemli boyutlarda

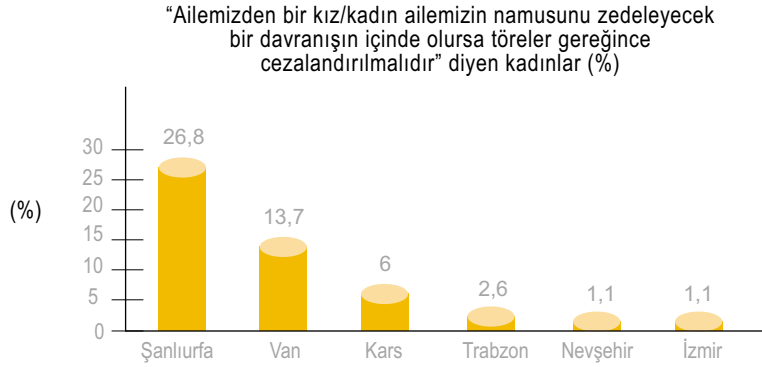
değişmekte, aynı il içinde kadın ve erkek farklılıkları daha önemsiz düzeylerde kalmaktadır. Örneğin Şanlıurfa, şiddet algısının en düşük olduğu ildir. Bu bize başka illerde baskı ve şiddet olarak algılanan, örneğin aşağılama, çalışmanın engellenmesi gibi davranışların Şanlıurfa'da gündelik yaşamın olağan bir parçası gibi algılandığını gösterir. Bu ildeki şiddet algısının düşüklüğü ile töre cinayetlerine kadar uzanan şiddet eylemlerinin yaygınlığı arasında bir bağ olduğunu düşünülebilir.

Kadınların yaklaşık beşte biri (1/5) şiddete maruz kaldığını söylemektedir. Şiddete maruz kalan kadınların İzmir'de %60, Şanlıurfa'da %85'i kocası tarafından şiddete maruz bırakıldığını

belirtmiştir. Her ne kadar kadınlar arasındaki genel eğilim kadına yönelik şiddeti meşrulaştırmama doğrultusunda ise de kadına yönelik şiddeti her durumda red edenler en düşük Şanlıurfa (%32,7) ile en yüksek Kars (% 81,7) arasında değişmektedir. Her iki şiddet olgusunun yaygınlığını birlikte düşündüğümüzde sığınma evleri kurmanın önemi bir kere daha ortaya çıkmaktadır. Nitekim kadınların beşte dördü (en yüksek %95 ile Şanlıurfa) sığınma evi açılmasını gerekli ve önemli görmektedir. Her ne kadar aileyi koruma kanunu şiddeti uygulayan tarafı ev dışına atıyorsa

da bu önlem töre cinayetlerini önlemede yeterince etkin olmamaktadır. Çünkü, bir kere aile kararı aldıktan sonra mağdur koruma altına alınmazsa fiili durumu sürdürecektir başka bir aile ferdi çıkmaktadır. Yasal önlemler başka yönlerden de kadınların karşılaştığı sorunları önlemede yetersiz kalmaktadır. Bir kere şayet kadın bir gelire sahip değilse erkeğin eve alınmaması durumunda ciddi bir geçim sorunu ile karşılaşmaktadır. Tersine, örneğin Şanlıurfa gibi bir ilde geniş aile sayısı oldukça kabarıktır ve bu ortamda kadın eve alınmayan erkeğin ailesi tarafından cezalandırılmaktadır.

KADINA ŞİDDET UYGULAYANLAR SIRASIYLA EŞİ (%73), ANNE-BABASI (%27) VE AĞABEY VE KARDEŞLERİDİR (% 8.5). ERKEKLERDE KADINA KARŞI ŞİDDETİ BAZI HALLERDE ONAYLAMA YAKLAŞIMI %23,3 İLE EN ÇOK ÜNİVERSİTE MEZUNLARI ARASINDA GÖRÜLMEKTEDİR. BU DURUM KADININ ÖZEL ALANDA DAHA BASKICI VE ŞİDDETE DAYALI EYLEMLERE MARUZ KALDIĞININ GÖSTERGESİDİR.

Yerel Yönetimlerin ve Hizmetlerin Geliştirilmesi

Kadınların yerel yönetimlerin kendilerine yönelik sunduğu hizmetlerden haberdar olma düzeyi oldukça düşüktür.

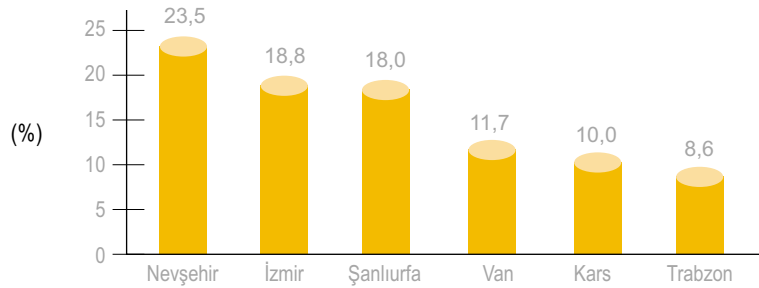
En yüksek oran Nevşehir'dedir (%23,5). İkinci grupta İzmir (%18,8) ve Şanlıurfa (%18) yer almaktadır. Diğer üç ilde ise hizmetlerden haberdar olan kadınların oranı %10 veya onun altında kalmaktadır. Sunulan hizmetler arasından en yaygın olarak bilineni meslek kurslarıdır (Şanlıurfa %58,6, Nevşehir %71,2). Okuma yazma bilmeyen nüfusun yüksek olduğu illerde meslek kursu talebini okuma yazma kursu talebi izlemektedir. Buna karşılık hizmetlerin oldukça gelişmiş ve çeşitlenmiş olduğu İzmir'de hizmetlerin türü oldukça iyi bilinmektedir.

Kadınlar genellikle belediyelerden doğrudan (bizzat kendileri) talepte bulunmamaktadır. En yüksek oranda doğrudan talep İzmirli kadınlar (%18,8) arasında görülmekte, onları Şanlıurfalı kadınlar (%13,8) izlemektedir. En düşük düzeyde başvuruyu ise Nevşehirli kadınlar (%5,4)

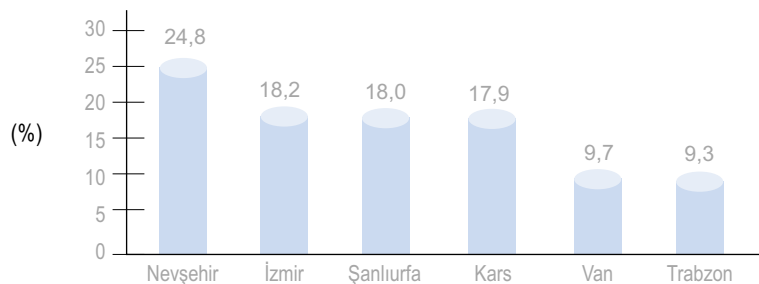
yapmaktadır. Doğrudan başvuru düzeyi eğitimden aile yapısına, mülk sahipliğinden hak arama geleneğine kadar uzanan bir çok etken tarafından belirlenmektedir.

Kadınların sadece dörtte bir (1/4) ile beşte biri (1/5) arasında kalan bir azınlığı belediyelerin kadınlara yeterli hizmeti verdiği kanaatini taşımaktadır. Nispeten olumlu görüşler İzmir, Şanlıurfa ve Kars'ta ortaya çıkmaktadır. Belediye hizmetlerinin yetersizliğinden şikayet kadar belediyelerden ve diğer kamu yöneticilerinden talepler de çoktur. Okuma yazma kurslarından kreşlere, semt pazarlarından spor alanlarına, kadın doktorlardan yaşlı bakım evlerine değin çok sayıda hizmet talep edilmektedir. Bunun da ötesinde kadınlar bu taleplerinin karşılanmasını kararlı biçimde ortaya koymakta ve aktif olarak izlemektedir. Örneğin Trabzon'da kadınlar (%11,8) erkeklerden (%17,3) daha düşük oranda belediyeye herhangi bir konuda talepte bulunmuşken, erkeklerden (%3,3) daha yüksek oranda (% 4,9) taleplerinden sonuç almaktadırlar.

Yerel Yönetimlerin Kadınlara yönelik hizmetlerinden haberdar olan kadınlar (%)

Yerel Yönetimlerin Kadınlara yönelik hizmetlerinden haberdar olan erkekler (%)

Kadınlar ve erkekler Nevşehir, Van, Kars ve Trabzon'da %85'i geçen oranda belediye yönetimlerinde kadınların da mutlaka yer alması gerektiğine inanmaktadır. Bu görüşe katılanların oranı İzmir (%70.5) ve Şanlıurfa'da (%52.6) daha düşüktür. Kadınların yalnızca üçte birinin (1/3) kadının yeri evidir görüşünde olduğu İzmir'de kadınlar kamu yaşamına açıktır, onun için muhtemelen erkek egemen alanlarda iş yapmaya alıştırlar ve görece olarak yüksek oranlarda (%18,8) belediyeden talepte bulunmaktadır. Kadınların %62,4'ünün kadının yeri evidir görüşünde olduğu Şanlıurfa'da ise tersine eve kapalı ve kamu yaşamından uzaktır, onun için belediyeye zaten pek ilgilenmiyorlardır.

Belediyelerde kadın yönetici ve çalışanların bulunması su, gaz, ulaşım, çöp toplama, sokak temizliği gibi gündelik yaşamı doğrudan ilgilendiren hizmetlerin daha etkin sunulması

bakımından kuşkusuz çok önemlidir. Kadınlar bu alanda daha fazla söz sahibi olmak istemektedir. Diğer bir deyişle bu hizmetler kadınların yakından bildiği, fikir ve kanaat sahibi olduğu alanlardır. Kadın yönetici ve çalışanlar, kadınların bu alanda hizmet talebini arttıracak ve bu hizmetlerden yararlanmalarını, hizmet sunumuna katılımlarını kolaylaştıracaktır.

İlginç bir bulgu Nevşehir, Van, Trabzon ve Kars'ta kadın seçmenin üçte ikisinden fazlasının, İzmir ve Şanlıurfa'da ise yaklaşık yarısının kadınların istek ve taleplerine duyarlı bir belediye yönetimine, kendi desteklediği partiden olmasa bile oy vereceğini belirtmesidir. Erkekler de büyük ölçüde bu doğrultuda düşünmektedir. Sonuç olarak şunu vurgulayabiliriz ki yerel hizmetlerde kadınların isteklerini yerine getirmek için özel çaba sarfetmek yerel yöneticiler için önemli bir oy potansiyelini içermektedir.

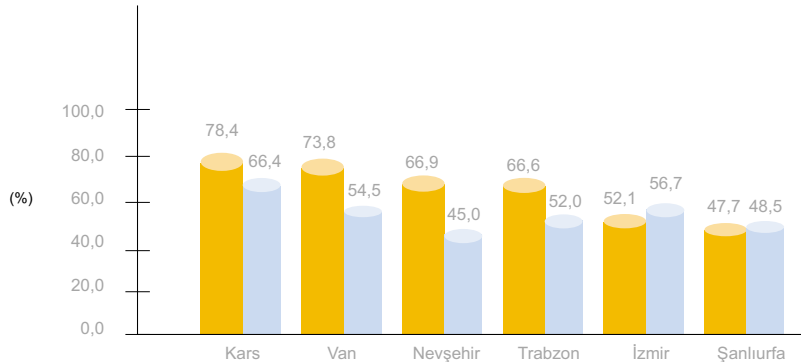
ARAŞTIRMA, KADINLARIN (% 64,2) GEREKTİĞİNDE SİYASİ EĞİLİMLERİNİ BİR YANA BIRAKARAK KADIN KONULARINA DUYARLI BİR PARTİYE VEYA ADAYA OY VERME EĞİLİMLERİNİN ERKEKLERE (% 53,8) NAZARAN DAHA FAZLA OLDUĞUNU BİR KEZ DAHA ORTAYA KOYMUŞTUR.

EN ÖZ HALİYLE KADINLAR DEĞİŞMEYE AÇIKTIR VE KADINLARI DEĞİŞTİRMENİN YOLU EĞİTİMDEN GEÇMEKTEDİR.

Kadınlarını istek ve taleplerine duyarlı bir belediye yönetimine destekledikleri partiden olmasa bile oy vereceklerini ifade edenler (%)

Karar Alma Süreçlerine Katılma

Bu araştırma çok sayıda benzeri gibi kadınların oy kullanma oranlarının çok yüksek olduğuna işaret etmektedir. Türkiye'nin en gelişmiş illerinden birisi olan İzmir'de kadınlar %80 oranında oy kullandıklarını belirtmişlerdir. Kadınlar daha yüksek bir oran oluşturmakla birlikte, illerde üçte iki ile dörtte üç arasında değişen bir kesim seçimlerde kadın adaylara destek verebileceğini belirtmiştir.

Kuşkusuz bu olgular kadınların karar alma süreçlerine katkıda bulunma isteklerinin en önemli göstergelerinden birisidir. Nitekim kadınların üçte biri (1/3) ile beşte biri (1/5) arasında değişen bir kesimi siyasete girmek isteyeceğini belirtmiştir. Yine de belirtmek gerekir ki siyasetten hoşlanmıyorum diyenlerin oranı katılmak isteyenlerinkinden fazladır. Van, Şanlıurfa,

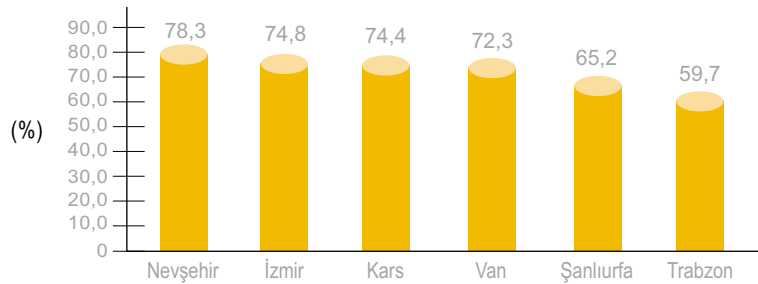
Nevşehir ve Trabzon'da bu oranlar Kars ve İzmir'in iki katına kadar çıkmaktadır. Genel kanının tersine, bütün illerde siyasete katılmalarında eşim izin vermez veya aile sorumlulukların var engelini gösterenlerin oranı oldukça düşüktür. Siyasete girmenin önünde ev işlerinin engel olarak gösterilme oranının en yüksek olduğu il Nevşehir (%1,8), eşim izin vermemesinin engel olarak gösterilme oranının en yüksek olduğu il ise Kars'tır (%6,3). Siyasetten uzak durmanın en belirgin nedeninin eğitim yetersizliği olduğu anlaşılmaktadır.

Kadınların siyasete katılımlarının artırılmasında karşılaşılan engeller farklı biçimlerde algılanmaktadır. Bir kere iller arasındaki farklar kadar, kadın erkek farklılıkları da önemlidir. Van (%56) ve İzmir (%57,2) gibi bazı illerde

KADINLAR EŞİTLİKÇİ DEĞERLERİ KABUL ETMEYE, KARAR ALMA SÜREÇLERİNE KATILMAYA HAZIRDIR.

Seçimlerde kadın adayları destekleyeceğini ifade eden kadınlar (%)

erkeklerce erkek egemenliği faktörü açıklıkla belirtilirken başka illerde kadınların ilgisizliği (Trabzon %41,3), pasifliği (Van %46,3) ve eğitimsizliği (Kars %50, Şanlıurfa %41,9) öne çıkarılmaktadır. Kadınların kendilerini suçlayıcı tutumları da dikkat çekmektedir. Birçok ilde kadınlar eğitimsiz (İzmir %57,3, Van %65,6), ilgisiz (Trabzon %52,4) ve pasif (Kars %50,2) olduklarını özellikle belirtmektedir. Bu çerçevede kadınları eğitime ve siyasete katılıma özendirmenin önemi ortaya çıkmaktadır.

Katılımın bir diğer yönü sivil toplum etkinliklerine katılmak, böylelikle karar alma süreçlerinde yer almaktır. Bu konuda iller ikiye ayrılmaktadır. Şanlıurfa ve Kars'ta kadınlara yönelik faaliyet gösteren dernek, vakıf veya

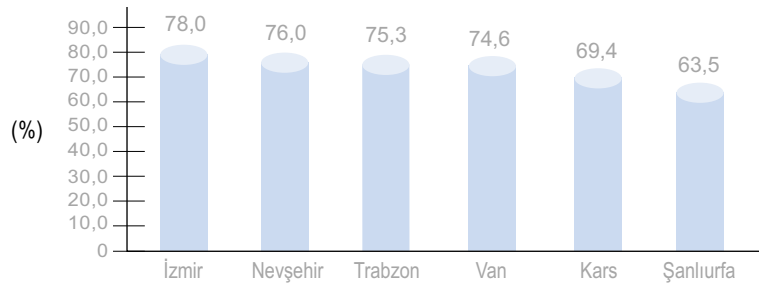
benzer kuruluşların varlığından haberdar olanlar sırasıyla %7 ve %9,6 oranında kalmaktadır. Bu oran Trabzon (%20,2) ve İzmir'de (%27,6) daha yüksektir. **Diğer yandan bu tür kuruluşların varlığından haberdar olanların üçte ikisi herhangi bir kuruluşun faaliyeti hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değildir ve bir kuruluşun ismini verememektedir.**

Sivil toplum kuruluşlarının tanınma düzeyi İzmir gibi sosyo-ekonomik yönden gelişmiş bir ilde dahi oldukça düşüktür. **Oysa kadınların siyasete girme ve karar alma süreçlerinde yer almalarının kolaylaştırılması büyük ölçüde bu kuruluşların yaygınlaştırılmasına ve etkinliklerinin artırılmasına bağlıdır.**

KADINLARIN OY KULLANMA ORANI YÜZDE 80'LERİN ÜZERİNDEDİR. KADINLAR, ERKEKLERE NAZARAN, YEREL YÖNETİMDE KENDİLERİNİN DAHA FAZLA TEMSİL EDİLMELERİ GEREKTİĞİNİ DÜŞÜNMEKTEDİRLER.

Seçimlerde kadın adayları destekleyeceğini ifade eden erkekler (%)

İstihdam ve Çalışma Yaşamı

Türkiye’de kentli kadınların iş gücüne katılımlarının bir hayli düşük olduğunu bilmekteyiz. Araştırma bulgularına göre kadınların gelir getirici bir işte çalışma oranı Şanlıurfa’da %17,3 ile İzmir’de %24,5 arasında değişmektedir. Türkiye’de yapılan diğer araştırmalar üniversite mezunu kadınların iş gücü piyasasına katılımlarının çok daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Buna paralel olarak örnekleme üniversite mezunu kadın oranı düşük (%6,7) olan Şanlıurfa’da kadınların iş gücüne katılımları düşük (%17,3), üniversite mezunu kadın oranı yüksek (%22,5) olan İzmir’de kadınların iş gücüne katılımları yüksek (%24,5) çıkmaktadır.

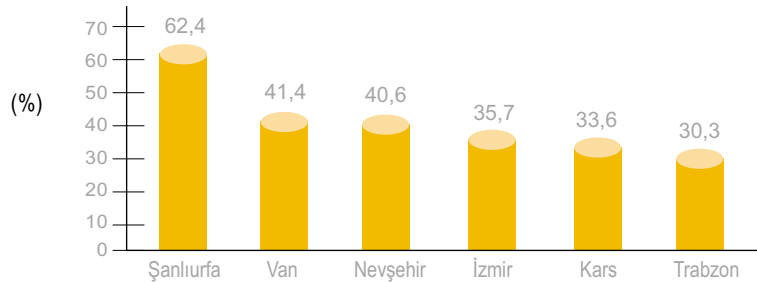
Kadınlar ve erkeklerin çalışmama nedenleri belirgin biçimde farklıdır. Aynı şekilde iller arasındaki farklılıklar da çarpıcıdır. Şanlıurfa’da %32,1 ve Nevşehir’de %39,2 oranında kadın,

eşleri izin vermediği için çalışmadıklarını söylemişlerdir. Bu iki ilde çalışmıyor olmalarını aile ve eşle ilgili nedenlere bağlayanların oranı sırasıyla %73,6 ve %57,1’dir. İkinci grupta Trabzon ve Van yer almaktadır. Trabzon’da eş izin vermediği için çalışmayanların oranı %18,6, Van’da ise %12,9’dur. Buna karşılık aile kaynaklı engel Trabzon’da %41,5 ve Van’da %38,8 düzeylerine ulaşmaktadır. Üçüncü grupta İzmir ve Kars’ı ele alabiliriz. Bu illerimizde çalışmamanın en önemli nedeni iş bulamamaktır. İzmir’de kadınların %24,9’u Kars’ta ise %45,7’si bu nedeni öne sürmektedir. Yine bu iki ilde aile kaynaklı engel (İzmir’de %27,9 ve Kars’ta %20,4) oldukça aşağılara düşmektedir. Kars’ın, Van ve Şanlıurfa’dan en önemli farkı, üniversite mezununun %8 olmasına rağmen orta öğrenim mezunlarının diğer üç ilde çok fazla olmasıdır. Bu il bize orta öğrenim mezuniyetinin bile yerel

“KADININ YERİ EVIDİR” (BU YARGIYA KATILAN KADINLARIN ORANI YÜZDE 30 İLA YÜZDE 40 ARASINDA DEĞİŞMEKTEDİR) YAKLAŞIMINA ÖZELLİKLE ERKEKLERDEN GELEN ONAY DA DİKKATE ALINDIĞINDA, KADININ ÇALIŞMASINA YÖNELİK OLARAK AİLEDEN GELEN ÇOK ÖNEMLİ BİR İDEOLOJİK ENGEL OLDUĞU ANLAŞILMAKTADIR. BU ENGELİN GERÇEKLERE DAYANMADIĞINI AMA YİNE DE KADIN VE ERKEK PEKÇOK KİŞİ TARAFINDAN BENİMSEDİĞİNİ GÖRÜYORUZ.

“Kadının yeri evidir” görüşüne katılan kadınlar (%)

koşullara bağlı olarak iş gücü piyasasına girmeye teşvik edici olabildiğini göstermektedir.

Önce de belirtildiği gibi mesleki eğitim iş gücü piyasasına katılımı önemli ölçüde kolaylaştırmaktadır. Mesleki eğitime bakış konusunda örneklem kapsamındaki illeri iki ana grupta ele alabiliriz. Bir yanda mesleki eğitim istemeyenlerin çoğunlukta olduğu Şanlıurfa (% 62), Nevşehir (%58,8) ve Van (%55), diğer yanda ise isteyenlerin çoğunlukta bulunduğu İzmir (%51,7).*

Kars (%53,9) ve Trabzon (%55,2). Bu noktada Trabzon'da orta öğrenim düzeyinde önemli bir toplanmanın olduğunu ve bunun etkisi ile Trabzonlu kadınların daha çok mesleki eğitim alıp ekonomik yaşama daha fazla katılmak istediklerini düşünebiliriz. Söz konusu farklılık eğitimin içeriğine de yansımaktadır. İzmirli

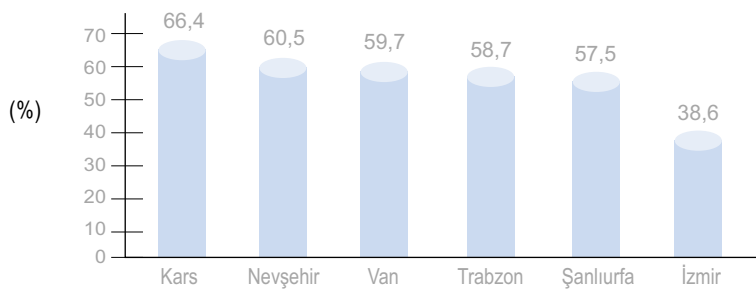
kadınlar daha çok (%30) bilgisayar örneğinde olduğu gibi teknolojik yönü olan mesleki eğitim almak isterken aynı talepte bulunanlar bile Trabzon ve Kars'ta beşte bir oranına düşmektedir. Diğer illerde ise öncelik biçki dikiş kurslarına geçmekte ve bilgisayar kursu isteyenler marjinal boyutlarda kalmaktadır.

Çalışan kadınlar çalışma yaşamı içinde çok büyük bir ayrımcılığa uğradıklarını düşünmediklerini belirtmektedir. Ayrımcılıktan şikayet en çok İzmir (%20,5) en az ise Kars'ta (%7) görülmektedir. Bununla beraber ayrımcılığın bazen olumlu ayrımcılık olduğunu da belirtmeliyiz. Örneklemede cinsel tacizden şikayet edenlerin sayısı çok azdır. Buna karşılık bir başka soruyu yanıtlarken çok daha fazla sayıda kişi iş yerlerinde cinsel taciz olayları olduğunu ve bu nedenle çalışmak istemediklerini söylemiştir. Bu önyargıyı

KADINLARIN OY KULLANMA ORANI YÜZDE 80'LERİN ÜZERİNDEDİR. KADINLAR, ERKEKLERE NAZARAN, YEREL YÖNETİMDE KENDİLERİNİN DAHA FAZLA TEMSİL EDİLMELERİ GEREKTİĞİNİ DÜŞÜNMEKTEDİRLER.

"Kadının yeri evidir" görüşüne katılan erkekler (%)

* Bu kategoride isteme oranı belirtilmiştir.

düzeltilmek kadınların çalışma yaşamına geçişini kolaylaştıracaktır.

Bu bağlamda bir kalıpyargıdan söz edebiliriz. Araştırma kapsamında yer alan illerde kadın ve erkeklerin üçte ikisi (2/3) içinde buldukları toplumda kadınların çalışmasının hoş karşılanmadığını öne sürmüştür. Bu konuda İzmir dışındaki illerde erkeklerin kadınlardan daha tutucu eğilimde olduğunu gözlemekteyiz. Böyle ifade edilmekle birlikte kadınların ortalama olarak %20-25'i çalışmaktadır ama daha önemlisi kadınlar gittikçe artan ölçüde çalışmak istemekte ve işgücü piyasasına katılmaktadır. Çalışmanın amacı kendini birey olarak ortaya koymanın yanı sıra aile bütçesine katkıda bulunmak ve yaşamın yükünü her alanda diğer aile fertleri ile

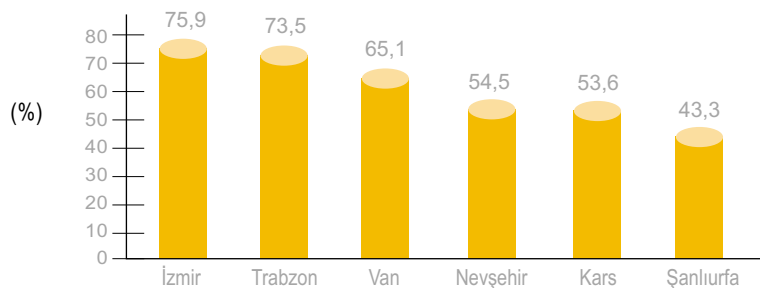
paylaşmaktır. Gelişimin bu doğrultuda olması kadın ve erkek rollerinin değişmesi kadar aile içindeki güç paylaşımının da değişmesine yol açacaktır. Oysa geleneksel ailenin iş bölümü anlayışı sonucu kadının katkısı ev içinde erkeğinki ise ev dışındadır; diğer bir deyişle erkek ekmeği getirir kadın ise evine ve çocuklarına bakar.

Bu tutum ve değerler doğrultusunda erkeğin evin geçimini sağlaması gerektiği düşüncesinin erkek ve kadınlar arasında en çok benimsendiği il Şanlıurfa'dır (kadınların %55,7'si, erkeklerin %91,6'sı). İkinci bir kategoriye Nevşehir ve Van illeri oluşturmaktadır. Bu illerde erkekler ağırlıklı evi kendilerinin geçindirmesi gerektiğini düşünürken kadınların yarısı ortak geçindirmeden yanadır. Trabzon'da ve Kars'ta ise erkekler

MESLEKİ EĞİTİM ALMAK İSTEYEN KADINLARIN EN ÇOK BİLGİSAYAR EĞİTİMİ (YÜZDE 20 İLA YÜZDE 30) VE BİÇKİ-DİKİŞ-TERZİLİK EĞİTİMİ ALMAK İSTEDİKLERİ GÖRÜLMEKTEDİR. GENÇ KADINLARIN BİRİNCİ TERCİHİ BİLGİSAYAR ÖĞRENMEK İKEN (15-24 VE 25-34 YAŞ GRUBU) DAHA YAŞLI KADINLAR (35-44 VE 55-64 YAŞ GRUBU) BİÇKİ-DİKİŞ VE HALI DOKUMACILIĞI KURSLARINI TERCİH ETMEKTEDİRLER. BU DA GENÇ KADINLARIN MESLEKİ EĞİTİMİ HEM ÇALIŞMAK HEM DE DÜNYAYA AÇILIP BİLGİ EDİNMEK İÇİN AMAÇLADIĞINI GÖSTERMEKTEDİR.

Gelirini kendisinin kontrol ettiğini bildiren kadınlar (%)

Nevşehir ve Van'da olduğu gibi düşünürken kadınlar üçte iki oranında ortak geçimden yanadır. İzmir'de ise kadın ve erkeklerin cevapları birbirlerine çok benzemektedir.

Bütün illerde, kadınların çalışma oranlarının da oldukça düşük bir düzeyde kalmasına paralel olarak, erkeklerin büyük çoğunluğu evi kendilerinin geçindirdiğini söylemişlerdir. Çalışan kadınların büyük bir çoğunluğu ise kendi gelirlerini kontrol etmektedirler. Yalnızca Şanlıurfa'da kadınların %26,9'u kazandıkları gelirin eşleri tarafından kontrol edildiğini öne sürmüşlerdir. Bu bulguyu aile içindeki erkek egemenliğinin önemli bir göstergesi olarak alabiliriz. Oysa diğer illerde bu oran yok denecek kadar düşüktür.

KADINLARIN ÇALIŞMAMALARININ NEDENLERİ İKİ ANA GRUP İÇİNDE DEĞERLENDİRİLEBİLİR. BİRİNCİ GRUP AİLE KAYNAKLI NEDENLERDİR. KOCANIN ÇALIŞMAYA İZİN VERMEME ORANI BAZI İLLERDE YÜZDE 40'LARA DAYANMAKTADIR. İKİNCİ GRUBU İSE İŞ BULAMADIĞI İÇİN ÇALIŞAMAYAN KADINLAR OLUŞTURMAKTADIR. DOĞU İLLERİNDE BU ORAN DA YÜZDE 40'İN ÜSTÜNDEDİR.

Aile ve Aile İçi İlişkiler

Yaşam kalitesini geliştirmenin önemli araçlarından biri aile birliği ile ailenin huzur ve güveninin sağlanmasıdır. Bu bağlamda aile büyüklüğü ve kompozisyonu önem kazanmaktadır.

İller arasında farklılıklar olsa dahi erkek deneklerin çok büyük bir çoğunluğu çocukların evliliğin devamını sağladığı kanaatinindedir.

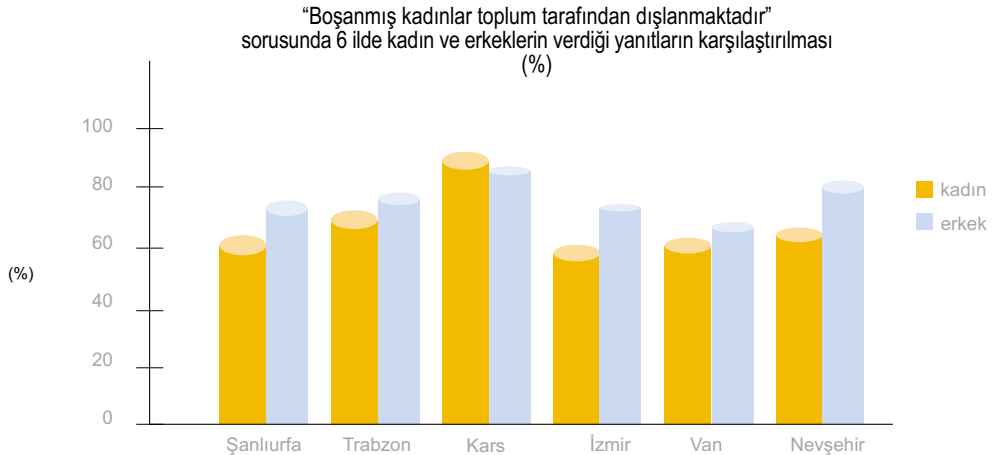
Mevcut çocuk sayısı ve istenilen çocuk sayısı bakımından da iller arasında çok önemli farklılıklar vardır. Şanlıurfa'da üç ve dört çocuk sahibi olan kadınların oranı %26, dörtten fazla olanların ise %41,2'dir. Bu oranlar Nevşehir'de %31,6 ve %5,3, Van'da %28,3 ve %19,2, Trabzon'da %27,1 ve %4,9, Kars'ta %27,2 ve %12,3, İzmir'de %12 ve %0,9'dur. Görüldüğü gibi Doğu ile Batı illeri arasında oldukça ciddi farklılıklar mevcuttur. İl raporlarından da kolaylıkla izlenebileceği gibi çocuk sayısını belirleyen en önemli etken kadınların eğitim düzeyidir.

Diğer yandan, araştırma kapsamında yer alan illerde kadınlar tarafından istenen çocuk sayısı ağırlıklı iki ile sınırlı kalırken Şanlıurfa'da erkeklerin ve kadınların üçte biri (1/3) dört çocuktan fazla istemektedir. Bu eğilimin kuşkusuz geleceğe yönelik önemli demografik sonuçları olacaktır.

Araştırma sonuçları kız çocuklarını okula göndermemenin en önemli nedeninin maddi yetersizlik olduğuna işaret etmektedir. Kız çocuklarını okula göndermeme bütün diğer illerde yüzde beş ila altı gibi düşük bir oranda kalırken Şanlıurfa'da bu oran %15,6'ya kadar çıkmaktadır. Daha da çarpıcı bir olgu bütün diğer illerde kız çocukları okula göndermemenin nedeni yoksulluk olarak ifade edilirken Şanlıurfa'da özellikle erkeklerin kızların okumasına karşı olduklarını belirtmeleridir. Büyük ölçüde göç ve kentsel yoksulluk gibi etkenlerin sonucu olarak İzmir'de kız çocuklarını okula göndermeme diğer illerden daha yüksektir (%6,8).

Çocuk sayısının artışı ailenin yaşam standardını da önemli ölçüde etkilemektedir. Örneğin sistemli sağlık hizmeti alamadığını söyleyenlerin en yüksek oranda olduğu il Şanlıurfa'dır (%62,6). Bunun tam tersi Nevşehir için söz konusudur; bu ilimizde sağlık hizmetlerinden yararlanmayan kadın oranı %28,5'e kadar düşmektedir.

İllerin tümünde kadın deneklerin %70'i aşan bir kesimi aile planlaması bilgi ve yardımlarını sağlık kurumları ve personelinden aldıklarını belirtmiştir. Bilgi edinmede ikinci sırayı medya kuruluşları tutmaktadır. Şanlıurfa ve onu uzaktan izleyen

Van ilinde bilgi edinmenin önemli bir kaynağı olarak eş ve aile yani normal ilişkiler ön plana çıkmaktadır. Daha çok sayıda çocuk isteyen erkek ve kadınların bu illerde yoğunlaştığını hatırlayacak olursak çok çocuk isteme ile aile içi bilgilenme arasında yakın bir ilişkinin mevcut olduğunu kolaylıkla farkedebiliriz.

Kadınların yeri evidir diye düşünen kadınların oranı Van ve Nevşehir’de %40 dolayında iken Trabzon, İzmir ve Kars’ta üçte bire (1/3) inmektedir. İzmir dışında bütün illerde erkekler yaklaşık yüzde altmışı geçen oranlarda bu görüşü benimsemektedir. İki ilimizde, İzmir ve Şanlıurfa’da bu görüşe katılan erkek ve kadınların oranı aynıdır. Bununla birlikte İzmir’de erkekler kadının ev dışına açılmasını ve çalışmasını desteklerken (53,4), Şanlıurfa’da kadınların kendileri dahi kadınların eve kapanmasını büyük oranda desteklemektedir (%62,4).

Araştırma toplumda yaygın olan bazı önyargılar ve düşünce kalıpları üzerinde de durmuştur. Örneğin erkeğin eşini aldatmasının olağan karşılanacağına ilişkin ciddi bir eğilim göze çarpmaktadır. Bu değerlendirmeye katılanların oranı Kars ve Şanlıurfa’da deneklerin üçte birini (1/3) geçmektedir. Bu davranışa ilişkin hoşgörü

Kars’ta erkekler arasında üçte iki (2/3) gibi yüksek bir düzeye ulaşmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi Şanlıurfa’da töre cinayetlerini onaylama, yani kadınların öldürülmesi küçümsenmeyecek düzeyde bir kesim tarafından olağan kabul edilip hoşgörü ile karşılanmaktadır. Kadınlar dahi, hatta erkeklerden de fazla, bu davranışın bir hak olduğu görüşünü paylaşmaktadır.

Türkiye’de boşanma düzeyi oldukça düşük bir seviyededir. Bunun önemli bir nedeni aile yapımızın güçlü olmasıdır. Bu doğru olmakla birlikte çok sayıda kadın mutsuz da olsa sorunları aile içinde tutarak birlikte yaşamayı sürdürmektedir. Diğer yandan özellikle geçimini temin etmekte zorlanan kadınları boşanma sonrasında zor bir hayatın beklediğini ve bu durumun boşanma üzerinde caydırıcı etki yaptığını söyleyebiliriz. Genel olarak kadınlar erkekler göre aile içi zorluklara daha fazla işaret etmektedir. Bu endişe kadınları aile yaşamının zorluklarına hatta şiddete katlanmaya razı olup evliliği sürdürmeye yöneltmektedir. Nitekim bütün illerde kadınların ve erkeklerin üçte ikisi ile dörtte üçü arasında değişen bir kesimi bu önermeye katıldıklarını belirtmiştir.

KADINLAR İÇİN TEMEL İHTİYAÇLAR EĞİTİM, SAĞLIK, İŞ OLANAKLARININ SAĞLANMASI DOKTOR, KADIN SİĞİNMA EVLERİ, KREŞ, YAŞLI BAKIM EVLERİ, ÜCRETSİZ HUKUKİ DANIŞMANLIK VE KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASIDIR.

KADINLARIN EĞİTİM DÜZEYİ YÜKSELDİKÇE SAHİP OLUNMAK İSTENEN VE SAHİP OLUNAN ÇOCUK SAYISI DA DÜŞMEKTEDİR. OKUR YAZAR OLUP OLMAMAK SAHİP OLMAK İSTENİLEN ÇOCUK SAYISINI YÜZDE 50 ORANINDA ETKİLEMEKTEDİR.

Sonuç

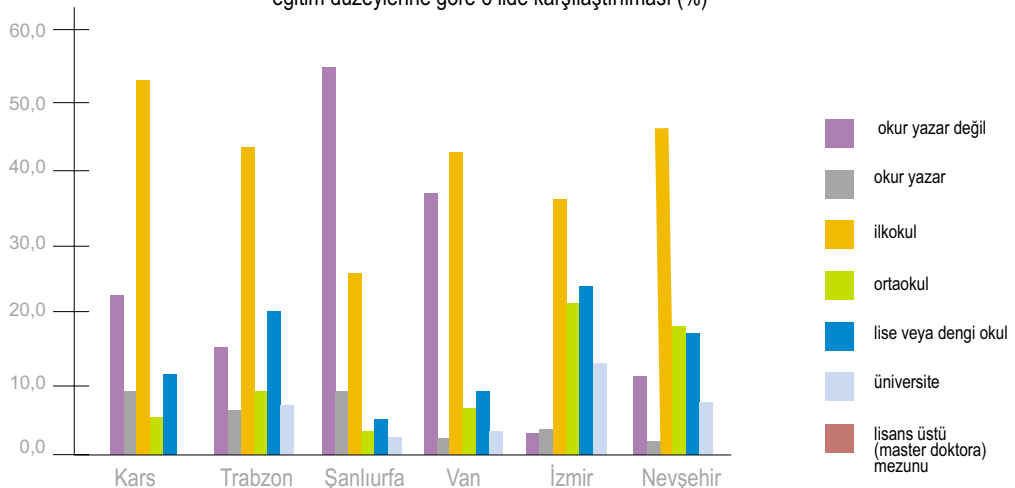
Eğitim ve özellikle yüksek eğitim kadın erkek eşitliği değerlerinin benimsenmesinde çok önemli rol oynamaktadır. Bu konuda altı çizilmesi gereken husus, eğitimin etkisinin kadınlar üzerinde, erkeklere nazaran çok daha fazla olduğudur. Bütün illerde ve hemen bütün konularda kadınlar ve erkeklerin eğitiminin artması değerleri değiştirmekte kadınların topluma ve siyasete katılmalarını arttırmakta, onları kurumlardan vatandaşlık hakları çerçevesinde daha talepkar hale getirmekte, bilinçli ve bilgili kimseler olarak insan haklarına ve vatandaşlık hukukuna saygı duymalarına yol açmaktadır. Eğitimin olumlu etkisi erkekler üzerinde de görülmekle birlikte aradaki ilişki kadınlardaki kadar belirgin değildir.

Eğitim yalnızca bilgi değil yeni değerlerin de aktarılmasını sağlamaktadır. Bir kere eğitilmiş kadınlar kadın erkek eşitliği konusunda daha fazla bilgi sahibi olmaktadır.

Daha önemlisi ilişkinin böyle olması gerektiğini düşünmekte ve kapsamlı biçimde kadın erkek eşitliği değerlerini savunmaktadır. Örneğin, formel eğitim görmüş olan kadınlar anayasal haklarını bilmekte, töre cinayetlerine karşı çıkmakta, kız çocuklarını okutmakta, siyasete katılmak istemekte ve daha az çocuk sahibi olmaktadır.

Erkek eğitiminin artmasının çok önemli bir sonucu ise kamusal söylemlerin daha eşitlikçi hale gelmesidir. Bu çerçevede erkeklerin eğitiminin artmasına bağlı olarak hukuki bilgilerinin arttığını ve kamusal düzeyde kadın erkek eşitliği değerlerini kabule daha yatkın hale geldiklerini belirtebiliriz. Örneğin bu durumda erkekler kadınların mirasta eşit payı olduğunu bilmektedir. Fakat özel yaşam alanı söz konusu olduğunda erkekler eğitilmiş kadınlardan önemli ölçüde ayrılmakta ve geleneksel değerleri daha fazla benimsemektedir. Örneğin üniversite mezunu

"Evin geçiminden kadınlar sorumludur" cevabını veren kadınların eğitim düzeylerine göre 6 ilde karşılaştırılması (%)

bir erkek kadına yönelik şiddeti veya töre cinayetlerini savunabilmektedir. Benzer sonuçlara yüksek eğitimli kadınlar arasında da düşük oranlarda rastlamak mümkündür. Örneğin kamusal eşitlik söylemini kabul etmekle birlikte özel yaşamda daha az eşitlikçi değerleri savunmaktadırlar. Diğer bir örnek ise anayasal eşitliği kabul eden çok sayıda erkeğin, kadının erkeğin eşini aldatabileceğini, kadınların bazen şiddeti hak ettiğini açıkça savunmasıdır.

Ülkemizde yapılan çok sayıda araştırma kadınların eşit haklara sahipliği görüşünün özel yaşamda ve aile yaşamında sorgulandığını ortaya koymaktadır. Burada aile değerlerinin ve kadın-erkek rollerine yönelik sosyalizasyonun önemini altını çizebiliriz. Kalıpdğerler küçük yaştan itibaren kız ve erkek çocuklara aşılmakta, onları daha sonra değiştirmek ise bir hayli zor olmaktadır. Örneğin kadının annelik ve eşlik rolleri çocukluktan itibaren aşırı düzeyde vurgulanmakta, ve sonuçta kadınlar evliliğe, erkeklere göre çok daha fazla önem vermektedir. Ayrıca kadının namusunun aile sorumluluğunda olduğu algısı ve erkeğe hak olan bir çok konunun kadınlara uygun görülmemesi yaygındır.

Buna benzer bir sonucu siyaset alanında görüyoruz. Erkekler kadınların aday olmasını desteklemekteler, hatta bazı illerde erkeklerin kadın adaylara verdiği destek kadınların verdiği desteğin üzerindedir. Bununla birlikte erkekler katılım eksikliğini

kadınların ilgisizliği ile açıklamakta, kendilerinin sınırlandırıcı tutum ve rollerini görmemektedirler. Kadınlar ise siyasete katılmamalarının sebebini ağırlıkla eğitim eksikliği olarak belirtmektedir. Oysa siyasete girmek isteyen kadınlar arasında üniversite mezunları ağırlıktadır ve bu konuda yapılan araştırmalar göstermiştir ki, siyasete katılan kadınların ortalama eğitimleri erkeklerden çok üstündür. Diğer bir deyişle kadınlar kendi değerlerini tam olarak tartamamaktadır ve karşımıza ciddi bir özgüven sorunu çıkmaktadır.

Kadın-erkek eşitliği konusunda sosyo-ekonomik statünün etkisi oldukça çapraşıktır. Bazı alan ve bazı bölgelerde gelir düzeyi arttıkça gelire doğru orantılı olarak bazı eşitlikçi değer ve tutumların kabulü artmaktadır. Bu özellik daha belirgin olarak kadınlarda görülmektedir. Ama bunun tam tersine örnekler de vardır. Örneğin Şanlıurfa'da üst sosyo-ekonomik statüde yer alan kadın ve erkekler kendilerinden daha alt gelir gruplarına göre daha tutucu değerler sergilemektedir. Böylesine bir eğilim gelirin kökeni ile ilişkilendirilebilir. Toprağa ve ticarete dayalı geleneksel zenginlik yerel kurallara sadakati çok teşvik etmektedir. Diğer bir deyişle üst gelir grupları kendi güçlerini korumak ve yerel gelenekleri yeniden üretmek için yoğun çaba harcamaktadır. Yerel konumları ve şöhretleri bu geleneğin sürdürülmesine bağlıdır.

Tersine bir örnek sosyo-ekonomik statü ile eşitlikçi çağdaş değerlerin birbirine doğru

orantılı olarak arttığı İzmir'dir. Bu ilimizde sosyo-ekonomik statü artışını sağlayan gelir düzeyi, eğitim sonucu elde edilen işler vasıtasıyla sağlanmaktadır. Yani daha yüksek eğitim gelir artışına çok büyük katkı yapmaktadır.

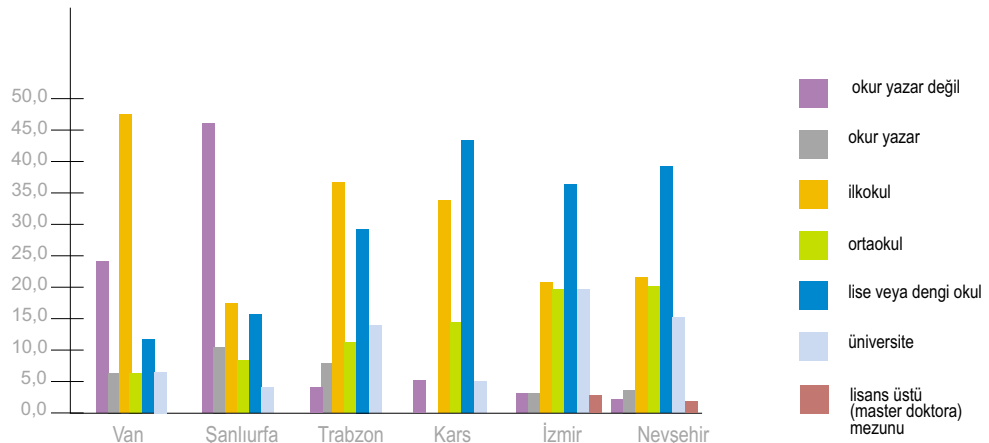
Çalışma yaşamına kadınların katılması Türkiye düzeyindeki genel bulgulara paralel olarak bir hayli düşüktür. Bu konudaki yaygın kalıpyargılara rağmen kadınlar çalışma yaşamına katılmaya, ailenin geçim yükünü paylaşmaya erkeklerden daha açık görünmektedir. Yine de erkekler evin geçimini kendilerinin sağlaması gerektiğini düşünmektedirler. Çalışma yaşamına ilişkin iki özelliğin altını çizebiliriz. Bunlardan birincisi aile gelirine katkı, diğeri ise ev dışına açılma ve kamu yaşamına katılmadır. Kadınlar her iki alanda erkeklerin onlara biçtiğinden daha fazla katkı yapmak, ve de işgücü piyasasında gelir getirecek şekilde eğitim almak istemektedir. Bu çerçevede,

her ne kadar bazı kadınlar eşlerinin izni olmamasını veya aile sorumluluklarını çalışmama nedeni olarak göstermişlerse de, aslında iş bulamama ve eğitim ve beceri eksikliğinin daha ön plana çıkan nedenler olduğu görülmektedir.

Şiddet algısı tüm illerde ve oldukça kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. Bu noktada şu ayrımı yapmak mümkündür. Kadınlar genelde aile bireylerinden özellikle eş, ağabey ve babalarından şiddet görmektedirler. Erkekler ise anne baba dışında aile bireylerinden çok nadir olarak şiddet görmekte, öğretmen, arkadaş, patron gibi aile dışı kişilerin şiddetine maruz kalmakta ve özellikle erişkin erkekler, erkek kaynaklı şiddetle karşılaşmaktadır. Özetle şiddeti erkekler uygulamaktadır.

Araştırma sonuçlarından, yerel yönetimlerin araştırma kapsamındaki illerde kadınlara yönelik hizmet verip vermediklerini anlamak

"Bazı durumlarda kadınların şiddeti hak ettiklerini düşürüm" diyen kadınların eğitim düzeylerine göre 6 ilde karşılaştırılması (%)

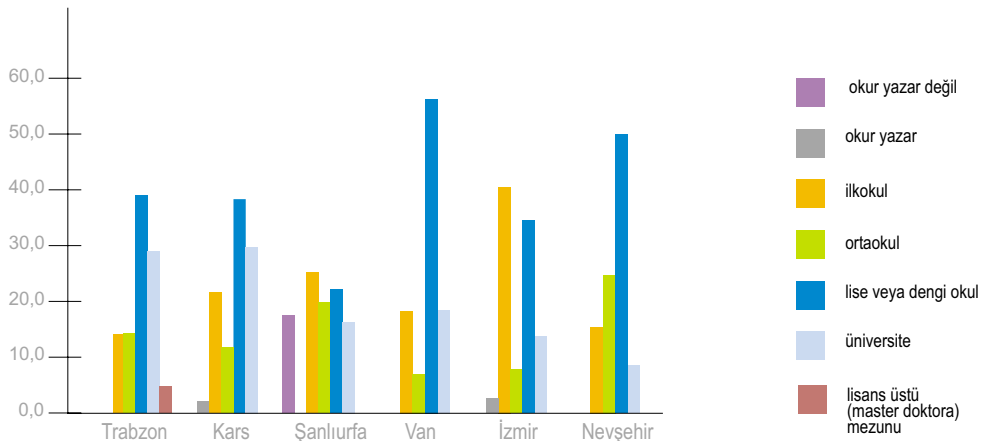
mümkün değildir. Hizmetler mevcut dahi olsa bu hizmetlerden haberdar olma oranı oldukça düşüktür. Buna karşılık yerel yönetimlerden çeşitlenmiş hizmet talebi güçlüdür. Kadın ve erkek birçok seçmen bu hizmetlerin önemli olduğunu ve gerekirse bu hizmetleri vereceğini düşündükleri adaya çoğunlukla oy vereceklerini, oy vermeyi düşündükleri partiden olmasa bile oy verebileceklerini söylemişlerdir.

Sağlık hizmetlerinin talepler arasında öne geçtiğini görüyoruz. Birçok ilin sonuçları istenilen çocuk sayısının var olan çocuktan

daha az olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede aile planlaması büyük önem kazanmaktadır. Aile planlaması bilgileri de ağırlıklı (özellikle kadınlar için) sağlık merkezlerinden alınmaktadır.

Erkeklerin bir kısmının eşlerinden aile planlaması bilgisi aldığına dikkat çekerek kadınlara ulaşmanın önemini belirtmek isteriz. En öz haliyle kadınlar değişmeye açıktır ve kadınları değiştirmenin yolu eğitimden geçmektedir. Onlar eşitlikçi değerleri kabul etmeye, karar alma süreçlerine katılmaya hazırdır.

“Bazı durumlarda kadınların şiddeti hak ettiklerini düşürüm” diyen erkeklerin eğitim düzeylerine göre 6 ilde karşılaştırılması (%)

Öneriler

1. **Yerel hizmetlerin ve özellikle kadınlara sunulan hizmetlerin artırılmasında çok önemli yararlar vardır. Hem kadın hem de erkek vatandaşlar bu doğrultuda taleplerde bulunmaktadır. Bu konuya özellikle seçilmiş yöneticilerin dikkatini çekmek isteriz çünkü kadına yönelik hizmet ve kadını karar alma mekanizmalarına katmak oy getirecektir.**

2. Yerel Yönetimlerin sunduğu hizmetlerden haberdarlığın az olduğu belirtmiştik. Kadınlara yönelik hizmetin eğer varsa, yerel yönetimlerin bu hizmetlerini duyurmaları önem kazanmaktadır. Bu çerçevede hizmetleri daha etkin duyurabilmek için

a. Yerel radyo ve yerel gazeteler aracılığı ile duyuru yapma

b. Yerel televizyonlarda tanıtım programları yapma
c. Evlere el ilanları dağıtma
d. Muhtarları bilgilendirme ve onları mahalle bilgilendirme toplantıları yapmaya teşvik etmek düşünülebilir. Kadınların evlerinden ve mahallelerinden daha az çıktıkları göz önüne alınarak, onlara kendi mahallerinden ulaşmaya çalışmak önemlidir.

3. **Yerel yöneticilerin kadınlara yönelik hizmetlerinin geliştirilmesi sırasında kadınların talepleri hakkında bilgi sahibi olmaları uygun olur. Bu çerçevede yerel yöneticiler aşağıdaki yöntemlerin birini veya birkaçını bir arada izlemelidirler.**

- Kendilerine ait yönetim biriminde bir kadın çalışmaları uzmanı bulundurabilirler. Bu uzman o mahallelerdeki kadınlarla diyalog içinde ve araştırmalar yaparak taleplerini inceler ve yönetime tavsiyelerde bulunur.
- Kadınların taleplerini karşılamak ve bazı hizmetleri sunmak üzere bir hizmet birimi kurulabilir. Bu birim, örneğin hukuk danışmanlığı gibi hizmeti vermenin yanısıra, kadınlardan gelen talepleri değerlendirir, projeler halinde yönetime sunar.
- Belediye, mahalle ve sivil toplum temsilcilerinin de yer alacağı geniş katılımlı bir kadın meclisi kurulabilirler. Burada yöneticilerle kadınların

temsilcileri, bir araya gelip tartışır ve projeler oluştururlar. Buna benzer bir kurum Yerel Gündem 21'ler çerçevesinde denenmektedir.

4. **Hizmeti sunmak kadar hizmeti ulaşabilir kılmak da önemlidir. Hizmetten haberdar olma ona ulaşmanın önemli bir yönü. Bunun yanısıra hizmeti alma şartlarının kolay ve ucuz olması ve fiziki olarak ulaşımın olanakları da önemlidir. Örneğin mesleki eğitim kursu bir hizmet olarak sunuluyorsa, mümkünse bedava veya çok ucuz olması, ulaşım aracı sağlanması veya kursun mahalleye getirilmesi düşünülebilir.**

5. Şiddet ve şiddet algısı toplumda çok fazladır. Hiç bir şüphe yok ki esas olan toplumda şiddeti önlemektir. Bununla beraber şiddete maruz olan kadınlar bunu en çok aile fertlerinden, özellikle erkeklerden görmektedir. Kadınların ailede gelir sahibi olmadığını ve güçsüz olduğunu da birçok araştırmanın sonucu göstermektedir. Güçsüzü koruma kamunun görevleri arasındadır. Bu çerçevede kadınların da talebi doğrultusunda yerel yöneticilerin sığınma evlerini açması önerilmektedir. Mevcut aileyi koruma kanunu, şiddet uygulayan tarafı evden uzaklaştırdığı için, kadını evinde de korumak mümkündür. Sadece bu kanunu bilen çok azdır. Kanun ve uygulama koşulları hakkında bilgilendirmeye yönelik kampanyalar oluşturulmalıdır. İl merkezlerinde oluşturulan 24 saat 7 gün acil bir telefon bilgi ve ihbar hattı şiddet mağdurlarını korumayı kolaylaştıracaktır.

6. **Yerel yöneticilere yöneltilen iki kurumsal talebe dikkat çekmek isteriz: Kreşler ve yaşlı bakım evleri. Esasında bu iki kurum birbirine çok benzer şekilde kadının, aile yükünü azaltıp onu dışarıya, topluma ve özellikle de çalışma yaşamına açmaktadır. Birçok ilde hem kadınlar, hem erkekler yaşlı bakım evlerini öncelikli talepleri arasında sıralamışlardır. Çekirdek aile düzeni içinde yaşlıların bakımı gittikçe artan bir sorun olmakta ve bu yük kadınlara kalmaktadır. Önümüzdeki dönemde bu talep ciddi olarak artacaktır.**

7. Kadınların işgücüne katılmayı, aile bütçesine katkıda bulunmayı istediklerini

biliyoruz. Bu çerçevede,

- a. Kadınlara kendi talepleri doğrultusunda meslek edinmelerini sağlamak için mesleki eğitim vermek gereklidir. Hangi kursların açılacağına iş gücü piyasasının arz talep araştırması sonucunda ve kadınların eğitim/yaş/çalışma tecrübesi gibi nitelikleri göz önüne alınarak karar verilmelidir.
- b. Kadınların hem evden iş yaparak gelirlerinin arttırılmasına (örneğin örgü, dikiş v.b.) hem de ev dışında çalışıp gelir elde etmelerine olanak yaratılmalıdır. Unutulmamalıdır ki bunların her biri ayrı ayrı kadınları güçlendirici etkiye sahiptir. Yerel yöneticiler ve sivil toplum kuruluşlarının bu konuda aktif olarak iş alanı ve pazar oluşturmada yarar vardır. Önerilen iş alanlarında ve ürünlerde çeşitlenmeye, yaratıcı olmaya gereksinim

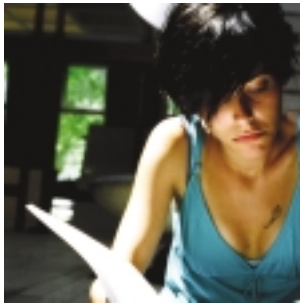
vardır. Aksi takdirde pazarlama ve iş bulmada çok ciddi sorunlar yaşanmaktadır.

- c. Ayrıca özel kurslardan ve/veya özel sektördeki iş yerlerinden çıraklık ve staj şeklinde kadın kotası talep edilebilir. Böylelikle kadınlar iş gücü piyasasına girmeye teşvik edilir ve onlara bir nevi alıştırmaya olur.

8. **Kadınların kendi gelirleri de dahil aile geliri üzerinde kontrolleri limitli görünmektedir. Onları bütçe kullanımı ve gelirin kontrolü üzerinde söz sahibi yapmak önemlidir. Bu çerçevede bankaların kadınların hesap açmalarının teşviki önemli bir katkı olacaktır. Bankaların kadınlara özel kredi**

kartı vermesi, bu kredi kartlarına teşvik (ek hediye puan), kolay banka kredisi verilmesi, farklı faiz uygulaması düşünülebilir. Eğer kadınların hesap açtırması maddi olarak avantajlı görülürse, eşi de bu hesapların açılmasını destekleyecektir. Burada önemli olan kadını geliri kullanabilir ve tasarruf yapabilir hale getirmektedir.

9. Sivil toplum kuruluşlarının da çok yaygın olarak bilinmediğini görüyoruz. Bu bilgisizlik bazı bölgelerde yaygın ve etkin sivil toplum faaliyeti olmamasından kaynaklanabilir, STK'ların çok canlı olduğu yerlerde de kadın kuruluşlarının ve/veya kadına yönelik hizmet verenlerin bilinirlikleri düşüktür. Bu çerçevede
- a. STK'ların faaliyet alanlarını iyi tanımlayarak; kendilerini hem daha yaygın katılıma açmaları, hem de hizmetlerini daha iyi duyurmaları gerekmektedir.

- b. Tanıtım için bilinen metotlar medya, el ilanı, basın duyuruları dışında yeni yöntemleri de kullanmak ileriye dönük bir strateji olabilir. Genç kadınlar bilgisayar öğrenmeye ve internet kullanmaya hevesli görünmektedir. STK'lar interneti hem hizmetlerini tanıtmak hem de hizmet sunmanın aracı olarak kullanmaya başlamalıdır. Örneğin bir aile planlaması derneği hem kendini tanıtmak hem de bilgi sunmak için internet kullanabilir.

10. **Kadınların karar alma sürecine katılmaya istekleri vardır. Erkekler de onları kabule karşı olduklarını beyan etmektedir.**

Sadece bu konuda önemli bir darboğaz görülmektedir. Siyasete en çok girmek isteyenler üniversite mezunu kadınlardır ve çelişik bir şekilde eğitim yoksunluğu da en önemli çekince olarak görülmektedir. Bu konunun derinlemesine incelenmesine ihtiyaç vardır. Eğer kast edilen siyasi bilgi eksiği ise çok yönlü eğitim ve bilgilendirme ile (interaktif yöntemler de dahil) bunu gidermek gerekir. **Kadınların karar alma süreçlerinde yer alması sadece milletvekili olması demek değildir. Önümüzdeki dönemde kadınların yerel karar alma süreçlerinde yer almaya teşvik edilmesi gerekir. Bu kurallar arasında okul-aile birliklerinden başlayarak, mahalle ihtiyar heyetleri, belediye meclisleri sayılabilir. STK'lar eğitim programlarını yerel siyaseti içerecek şekilde farklılaştırıp çeşitlendirmeli, yerel yöneticiler de kadın kurulları oluşturarak kadınları teşvik etmelidirler.**

11. İnternet önümüzdeki dönemde çok kullanılacak bir araç olacaktır. İnternet kadınların bazı "geleneğe dışı" soruları sormasını kolaylaştıracak özelliklere sahiptir. Ve bu anlamda da özgürleştirici bir yanı vardır. Örneğin kocam beni dövüyor, haklarım nelerdir sorusunu internette sormak kolaydır ama kimden cevap aldığı da çok önemlidir. STK'ların ve kamu kuruluşlarının kadınlara güvenilir bilgi veren internet siteleri oluşturması gereklidir. İnternetin bütün kadınların kullanımının olanaklı olmadığı düşünülerek STK'ların kamu desteğini de kullanarak bilgi ve ihbar telefon hatları kurması da önerilir.